

Erik Tobias Taube

En kile inn i skateforbudet

Erik Snedsbøl og den første skaterampen i Nord-Østerdalen

Det er lite kjent at en av de aller første skate-rampene som ble bygget her i landet – og den aller første det ble lovlig å kjøre på – var her i Nord-Østerdalen. Rampen lå på Telneset og som så ofte var det en innflytter som brakte med seg ny kultur fra utlandet. Den bidro sågar til at det sær-norske skateforbudet ble myket opp og senere oppløst.

Fra Edinburgh til Tynset

Erik Snedsbøl (f. 1965) har svensk mor og norsk far, vokste opp i Skottland og tilbrakte sommerferiene i Sverige. Begge steder var skating relativt utbredt, ifølge Erik. Han regner dette som årsaken til at han var tidlig i gang på brett, han fikk sitt første skateboard allerede som fireåring. Da familien senere flyttet til Telneset, var det imidlertid en helt annen holdning til rullebrett som møtte ham i Norge – her var aktiviteten totalforbudt og det hele attpåtil håndhevet av selveste Statens Forurensningstilsyn.

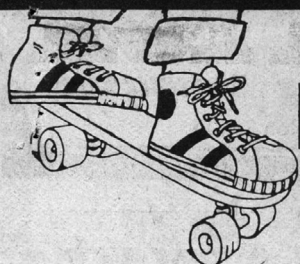
Før vi skal opp på rampa til Erik må jeg først ta en tur inn på de statlige byråkratenes kontorer og ned i det som er et ganske fornøyet saksarkiv etter Statens Forurensningstilsyn (SFT).

Foto: Jan Erik Øvergård, 1983

Forbudstida

Hvordan ble Norge det eneste landet med totalforbud mot skateboard? Det vanlige og offisielle svaret er at norske myndigheter var redde for det mulige skadeomfanget rullebrettkjøringa brakte med seg. Et nytt lovverk som skulle beskytte inn-

Forbud mot RULLEBRETT

Miljøverndepartementet har nedlagt forbud mot å importere, omsette og reklamere for rullebrett (skateboards) i Norge. Videre er all bruk av rullebrett forbudt, med mindre det er gitt dispensasjon. Dispensasjon vil bare bli gitt i begrenset utstrekning og til særskilte formål.

Forskrifter om forbud mot rullebrett er gitt med hjemmel i lov om produktkon-

troll. Forskriftene erstatter det midlertidige forbudet, som opphørte 15. september i år.

Erfaringer fra andre land viser at en ukontrollert utvikling i omsetning og bruk av rullebrett kan ta uheldige former og føre til mange alvorlige ulykker, særlig blant barn. Hensikten med forbudet er å hindre en slik utvikling.

Forespørsler om forskriftene kan rettes til Statens forurensningstilsyn, produktkontrollavdelingen. Postboks 8100, Dep., Oslo 1. Tlf. 41 88 60.

Produktkontrollrådet - Statens forurensningstilsyn

Statens informasjonstjeneste

1977/8

Annonsen som SFT lot trykke i 1978 for å kunngjøre forbudet.

byggerne mot produkter som var skadelige for helse og miljø slo inn, og begrunnelsen for forbudet var at man mente at rullebrett ville forverre helsetilstanden til barn og ungdom i Norge. Eneste måten å praktisk gjennomføre en regulering mente de ansvarlige var et totalforbud.¹

Det er uten store vanskeligheter mulig å peke på flere forklaringer på at det ble totalforbud akkurat i Norge. Den første er at den såkalte produktkontrollloven som forbudsforskriften baserte seg på var helt fersk, den trådte i kraft 1. september 1977.² Da «rullebrettsaken» ble aktuell samtidig, var det dermed upløyd mark for forvaltningen, både juridisk og praktisk.

Ønske om et forbud ble først fremmet av Samferdselsdepartementet i august 1977, men det var Forbrukerrådet som

deretter drev saken frem med mest iver. Formelt ble vedtaket om forbud fattet i Produktkontrollrådet, men Statens forurensningstilsyn (SFT), underlagt Miljøverndepartementet, satt som ansvarlig for gjennomføring av produktkontrollloven og ledet arbeidet i Produktkontrollrådet, der slike saker skulle behandles. Derfor havnet klager og søknader om rullebrett på Forurensningstilsynets bord i årene som fulgte.

Sakspapirene vitner nokså tydelig om at prosessen hele veien var preget av hastverk og at saksgrunnlaget var ganske tynt. Da saken først ble behandlet i produktkontrollrådet var det med sterk bekymring: «Etter mitt skjønn haster det med å få gjort noe idet salget antakelig vil få en hurtig vekst i løpet av høsten og neste

år» var konklusjonen i et internt notat i Produktkontrollrådet, 21. september 1977.³ Forbrukerrådet mente noen uker senere at det hastet så mye at normale høringsrunder burde unngås: «Hvis det blir kjent at det forberedes inngrep mot omsetningen kan det føre til uønsket økning i salget i den nærmeste fremtid.»⁴ Imidlertid gikk ikke SFT selv inn for et forbud, men anbefalte det motsatte i et utkast til retningslinjer i november 1977.⁵ De skiftet raskt mening.

Først ble et midlertidig forbud vedtatt i 1977 før en endelig forskrift kunne vedtas året etter.

Moralsk panikk og matematikk?

Det videre arbeidet med en forskrift for rullebrett utover i 1978 bærer også preg av venstrehåndsarbeid og i overkant kreativ matematikk. Fra antatt reell amerikansk skadestatistikk hoppet SFT i deres analyse for eksempel rett ut i en antakelse om at antall skadde ville mer enn femdobles det neste året, og la dette nye tallet til grunn for norske forhold.⁶ Ved hjelp av en slik utregning landet SFT på at det i Norge ville bli 7000 rullebrettulykker i året, hvorav 900 innlagt på sykehus, mange med alvorlige skader, de aller fleste barn. (Dette på et tidspunkt der rullebrettsalget i Norge ifølge dem selv var på knappe 3600 brett det foregående året.)

Om man også kan se spor av en slags særnorsk mentalitet i arbeidet med dette forbudet skal jeg ikke uttale meg om. Men

forskjellen til Sverige er interessant: det er tross alt et naboland med ganske like forhold: historisk sett sterke stater med høy grad av tillit fra befolkningen. Det slående er at til tross for at utredningen var tungt basert på en svensk utredning fra Konsumentverket («nok en gang har svenskene gjort jobben for oss», ble det skrevet internt hos SFT), så landet man på en ulik konklusjon enn i Sverige.⁷ SFT noterte seg at hvis man tillot kjøring på baner og ramper, slik som etter «den svenske modellen», ville dette føre til behov for å bygge slike. De hadde heller ingen tro på at kjøring på baner var mindre farlig enn å kjøre «i trafikken», noe som i seg selv var en påstand på svært tynt grunnlag. Og kjøring i trafikken var vel nær sagt hele det uttalte grunnlaget for motstanden til rullebrett fra andre norske organisasjoner. Et totalforbud ville derimot «trolig medføre at utviklingen av rullebrettporten her i landet stanse.», som de skrev i et høringsnotat 20. februar 1978.⁸ Dette var målet og i mars 1978 ble forbudet endelig vedtatt.

I den svenske rapporten kan man imidlertid lese slikt om hvorfor de ikke anbefaler forbud: «Rullbrädeåkning bör emmelertid bedömas efter samma principer som andra sporter. I de flesta hårda sporter ingår ett visst risktagande, som bemästras med övning för att uppnå önskad skicklighet. (...) Om rullbrädeåkning utövas inom anvisat område och på ett sätt som är anpassat till åkarens skick-

3 Notat, 21.9.1977, i L1854, SFT, RA

4 Forbrukerrådet til SFT, 13.12.1977, i L1854, SFT, RA

5 «Utkast til retningslinjer for omsetning av rullebrett», 02.11.1977, i L1854, SFT, RA

6 Her gikk det altså fra 71.000 skadde i USA i 1976/77 rett til anslag på 375.000 skadde i 1978. Utviklingen skulle tvert imot vise seg å gå motsatt vei.

7 Svenske myndigheter hadde mottatt samme typen bekymringsmeldinger og ønsker om forbud som de norske, men kontaktet til forskjell fra Norge utøverne selv og kom med skadeforebyggende tiltak av en type som også ble gjeldende i Norge etter oppheving av forbudet i 1989, jf Konsumentverket, 1977, s 1 og vedlegg.

8 Notat, 20.02.1978 i RA, SFT, L1854.

lighet, finns det i dag inget belägg för att den ger en allvarligare skadebild än annan liknande sysselsättning».⁹ Slike resonnement unngikk SFTs saksbehandlere.

Det er vanskelig å lande på noen annen konklusjon enn at det ble et totalforbud i Norge fordi de ansvarlige myndighetene på forhånd bestemte seg for at rullebrettkjøring var en aktivitet uten verdi og som i tillegg var fryktelig farlig. De vurderte snarere at det foreløpig ikke var tunge økonomiske interesser involvert i Norge, de så at rullebrettkjørerne ikke var organisert og ikke hadde støtte fra noen organisasjon, inkludert Norges Idrettsforbund. For å underbygge dette fant de materiale som ensidig løftet fram (de riktignok høyst reelle) farene forbundet med rullebrettkjøring. Det svenske Konsumentverkets grundige utredning ble lest særdeles selektivt, den ble brukt som kilde til statistikk tatt ut av sammenheng, men ikke som kilde til å se på hvordan denne aktiviteten kunne utføres forsvarlig, som jo nettopp var svenskenes hovedanliggende.

I etterkant har det blitt pekt på Produktkontrollrådet som den ansvarlige for utfallet av rullebrettsaken. «På dette tidlige tidspunktet i vår virksomhet syntes vi i SFT det var vanskelig å gå imot Rådet», som daværende leder for Produktkontrollavdelingen i SFT, Rolf Biørnstad, siden har uttalt.¹⁰ Til det kan man si at SFT var overrepresentert i dette rådet og at den matematiske kreativiteten ovenfor kom fra kollegaene på hans egen avdeling.

By og bygd

Fra Nord-Østerdalsperspektiv er det interessant at SFT i sitt forarbeid om rullebrettkjøring ikke forestiller seg at dette er noe som kan drives med utenfor byene. Eneste innvending mot et forbud Statens forurensingstilsyn kunne komme på var at «bruk av rullebrett – i forsvarlige former – kan bli et nytt aktivitetstilbud for den yngre byungdommen». Likeså uttalte direktøren i Norges Handelsstands Forbund, som forøvrig utrykte sterk motstand mot forbudet, at man burde se til Sverige, der man siktet på at bruken skulle foregå i «aksepterte former, på dertil egnede baner» – dette var nemlig «et sportstilbud som særlig byungdommen vil ha glede av».¹¹

At skateboard skulle overleve et langvarig forbud og få fotfeste også ute i bygdene var det ingen som forestilte seg. At den første dispensasjonen fra dette forbudet mot rullebrett også skulle deles ut i Nord-Østerdalen, og at dette skulle representere starten på slutten av forbudet, var det nok heller ingen som så for seg.

Rampen bygges

Rampen på Telneset var ikke bare den soleklart første i Nord-Østerdalen, men blant de aller første i Norge. Det fantes noen få andre store ramper som også ble bygd i det skjulte så tidlig under forbudstida, deriblant en i Oslo, en på Røyken i Asker, en i Molde.¹² Men dette var ikke en hvilken som helst minirampe, det var en såkalt vertrampe, altså en buet rampe der sidene ender i 90 grader.

⁹ Konsumentverket. Rullbrädor: risker och skadeförebyggande åtgärder. 1977, s.11.

¹⁰ Nøttestad, s 99.

¹¹ NHF til SFT, 8.5.1978, i RA, SFT, L1854.

¹² Det nøyaktige antallet er vanskelig å fastslå og bare noen få er dokumentert. Anders Wittusen skriver i en senere søknad til SFT at det fantes «10-12 mer eller mindre gode ramper» i Oslo og omegn rundt 1980-81, som da i 1985 var gått i oppløsning, men det er klart at det da ikke er snakk om store vertramper.

Rampen på Telneset ble konstruert og bygget av Erik Snedsbøl i åra 1981-1982, med noe hjelp fra kompisen Rune Sørensen fra Folldal – «min ramp på Telneset var helt Selfmade og med 100% DIY ånd», som han sier det selv. Erik var da 18 år. Inspirasjon og tips til rampen hadde han hentet etter å ha deltatt på skatecampen Eurocana Summer Camp i 1981 på det lille tettstedet Rättvik i Dalarna i Sverige (en bygd på størrelse med Tynset som en tid tiltrakk verdens skateboardelite). Erik forteller at han der fikk pratet med de amerikanske skateboardstjernene Erik McGill og Steve Caballero, som var instruktører på skatecampen, for å få råd om bygging av en vertrampe.

Resultatet ble altså denne vertrampen på Telneset, på en tomt i et skogholt ved et bygg som Eriks far eide, en temmelig imponerende konstruksjon. Den målte nesten 9 meter i lengden og opp til plattformene på hver side var det 2,8 meter. I bredden derimot målte den kun 2,4 meter. Planen hans var å gjøre rampen dobbelt så bred, men det hadde han ikke råd til, forteller han. Med vertikale forlengere på 1,5 meter målte rampen altså minst 4,3 meter i høyden på det høyeste – noe som åpnet for ganske ekstrem skating!¹³ «Jeg vet faktisk ikke om noen i Norge på den tida kunne ta så høye Airs som jeg gjorde», sier Erik idag.

Etter at den var bygd og tatt i bruk ble rampen i september 1983 besøkt av en journalist fra Arbeidets Rett og en reportasje om saken trykt 12. oktober. Derfra ble saken spredt også til skateboard-bladet Uppåt Väggarne i Sverige, som trykket en faksimile av saken fra retten.¹⁴ Slik spredte kjennskap til rampen på Telneset seg videre i Norge og Sverige.

Den første lovlige skatingen

Reportasjen i Retten kom imidlertid også for øynene til byråkratene i Statens Forurensingstilsyn. 21. november 1983 skrev de et brev til Erik om at bruk av rullebrett var ulovlig og at om ikke det ble søkt om dispensasjon innen 10 dager «vil banen måtte bli fjernet og rullebrettene bli beslaglagt.»¹⁵

Brev ble samme dag også sendt til lensmannen i Tynset (og for sikkerhets skyld også lensmennene i Alvdal, Folldal og Trysil) der de skrev at om de ikke mottok en søknad fra Snedsbøl ville SFT «anse dette som en forsettlig overtredelse av forskriftene».¹⁶ De la ved kopi av forskriftene og påpekte at politiet hadde kontrollmyndighet. De trodde nok ikke at politiet lokalt var helt på ballen med å prioritere å håndheve rullebrettforbudet – dette på en tid da utbredt hjemmebrenning nok var en større utfordring for politiet enn trebrett med hjul.

Etter litt graving i arkivene fant vi omsider Eriks søknad og innvilgede dispensasjon. Den viser ettertrykkelig at banen på Telneset er den første det ble skatet lovlig på etter at totalforbudet var innført, og at dette var den første dispensasjonen av sitt slag.¹⁷ Etter noen måneders behandlingstid fikk Erik og kompisen Rune fra 1. april 1984 tillatelse til å bruke «den spesielle rampen som er bygd» og til å ta inn brett, noe som kun måtte skje over Vauldalen Tolldistrikt i Røros og antallet brett skulle selvsagt rapporteres til SFT i etterkant.

Interessant med dette er at det antyder at SFT håndhevet forskriften ulikt i by og bygd, det var i alle fall få måneder siden en annen seriøs søknad i Oslo ble avslått.¹⁸ Her var det nok en fordel at denne rampen lå langt utenfor allfarvei, på Telneset, og

13 Nøyaktige mål er fra en skisse i søknaden. Snedsbøl til SFT, 8.12.1983 i RA, SFT, L1869.

14 Uppåt Väggarne, nr 5-6. 1983.

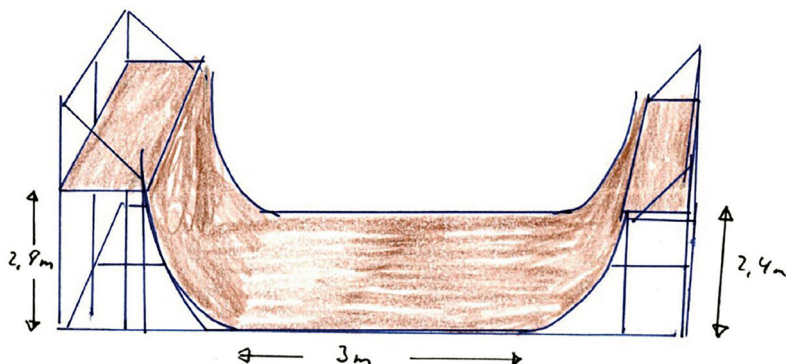
15 SFT til Snedsbøl, 21.11.1983 i RA, SFT, L1854.

16 SFT til Lensmannen, 21.11.1983 i RA, SFT, L1854.

17 Snedsbøl til SFT 8.12.1983; SFT til Snedsbøl 5.4.1984 i RA, SFT, L1869.

18 SFT til Anders Wittusen, 12.07.1983 i RA, SFT, L1854.

Rampen som er bygd på samme prinsipp som ramper i USA og andre Skateboard-land er av 9mm tykk vannfast plywood som er skrudd ned i det solide underlaget med en hel skare av vannfaste skruer. Den har en flat bunn på 3m og to helt nøyaktig like 1/4-sirkler i hver ende som er på en radius av 2,8m. Den har også fått en loddrett forlengning i hver ende som er på en 1,5m cirka. Bredden er 2,4m.

Rampen er bygd på privat, inngjerdet område. Dette som her er skrevet beskriver i hovedsak hvordan våres kjøring pågår.

En illustrasjon av rampen fra Eriks søknad til SFT 1983.

ikke minst at den allerede var bygd, men Eriks svært seriøse søknad og fremstilling av det som foregikk på rampen ble trolig utslags-givende for saksbehandlerne i Oslo. Erik hevdet blant annet at han og Rune var medlem av Svenska Skateboardforbundet og at de selv utgjorde en egen «Skate-Club», med Erik som ansvarlig og Rune som eneste medlem. Interessant er det også at Erik skriver at den brukes som «snowboard-ramp om vinteren», noe som skal ha vært ganske krevende i praksis, men i alle fall viser at også her på Tynset i 1984 var forbindelsen mellom interesse for skate- og snowboard naturlig.

Oslo-forbindelsen

En som leste om rampen i det svenske bladet Uppåt Väggarna var en annen og mer kjent norsk brettspioner: Anders Wittusen i Oslo. Wittusen var den første som produserte egne skateboard og snowboard i Norge i stor stil, han lagde hundrevis selv hjemme i stua, og han hadde selv i juli 1983 fått avslag fra SFT på en søknad om å bygge en skaterampe på vegne av nylig stiftede «Oslo Skøytebrett forening».¹⁹

Anders skrev et brev til Erik og – sammen med kjæresten Angela Barco-Baron, som også var en tidlig skater (og leder da skøytebrett-foreninga ble stiftet) – syklet de fra Oslo til Telneset sommeren 1984 for å skate på rampen til Erik i noen dager. Anders forteller i dag at han hadde

Foto: Erik Snedsbøl

det moro med den, men syntes at den var litt smal. Da Erik på et tidspunkt måtte på jobb, lånte Anders en hammer og fjernet en

av de vertikale forlengerne slik at han kunne leke seg mer på kanten av rampen: «Det var kanskje litt frekt, men Erik tilga meg», minnes han idag. Erik syntes imidlertid «det kule var å være i det vertikale og i lufta», så den ble satt på plass igjen.

Noen måneder senere sendte Wittusen en ny søknad til SFT om dispensasjon for å bygge en rampe, for det nå mer velklingende «Oslo Skateboardforening». I den skriver han blant annet at skatemiljøet i Oslo og omegn er i vekst igjen og at de ønsker dispensasjon til å bygge en skikkelig rampe. Han legger til at siden det er snakk om små og spredte miljøer med utbredt kontakt at dispensasjonen må gjelde også «andre ramper i Norge der skaterne har fått en tilsvarende dispensasjon, for eksempel rampen til Erik Snedsbøl på Telneset ved Tynset».²⁰

Totalforbudet sprekker

Etter at Erik hadde fått dispensasjon for rullebrettkjøring på rampen i april 1984 så skjedde det noe i kontorene hos Statens Forureningstilsyn. I november fikk de søknaden fra Wittusen for Oslo Skateboardforening og i januar året etter kom det søknader fra et par andre skateklubber. Disse søkerne fikk omsider svar i juli 1985 om at det nå på grunn av «økende interesse for å drive med rullebrett i organiserte former», skulle bli mulig for klubber å søke om dispensasjon. Sammenhengen med dispensasjonen til Erik på Telneset er helt opplagt, og det er rimelig å se Eriks rampe og søknad som den første kilen som ble slått inn i forbudet. Stadig flere klubber og søkere kom til i åra som fulgte, og fem år senere, 3. mai 1989 ble totalforbudet opphevet.

Det førte igjen til et stort oppsving for skatekultur i Norge, også i Nord-Øster-

dalen. 1. mai 1989 sto noen ungdommer på Tynset og ropte «skateboard is not a crime» og brett var beviselig å se i 17. mai toget i Hodalen et par uker senere.

Et kulturelt nav

Noen år seinere flyttet Erik fra Telneset og rampen ble solgt til Olav Bakke, etter ønske fra sønnen Emil. Hele rampen ble da flyttet til en gård som ligger et par kilometer sør for fotballbanen på Telneset. Der kapp de høyda på den, slik at den, ifølge Erik, ble til en miniramp. Rampen kunne ses fra fylkesveien i mange år deretter. I dag finnes det imidlertid ikke en planke bevert av den.

Som vi har sett ble rampen et forbindelsespunkt til et innviklet statlig byråkrati. Mye viktigere er at den representerer et helt konkret kulturelt forbindelsespunkt mellom skatekulturens opphav i California, og dens former i Sverige, Oslo og Nord-Østerdalen. Rampen forbinder også Eriks for det meste solo-skating på tidlig 80-tall med neste generasjon lokale skatere. Mange av de lokale skatene som begynte sent på 80-tallet brukte rampen på Telneset.

Flere av dem kjente imidlertid ikke til Erik eller rampens historie før Musea lagde utstillingen «U-kultur: brettkjøring i Nord-Østerdalen» i 2024. Det var med stor glede vi kunne se at disse lokale første- og andrebølgeskaterne nå er satt i kontakt med hverandre, og at det sågar planlegges skatetreff.

Skate or die

Erik er i dag bosatt i Nord-Sverige og har hatt en lang karriere som kunstner. Han lever etter straight edge, som det heter, og skater selvsagt fremdeles, men foretrekker nå å kjøre på longboard. Han er fremdeles

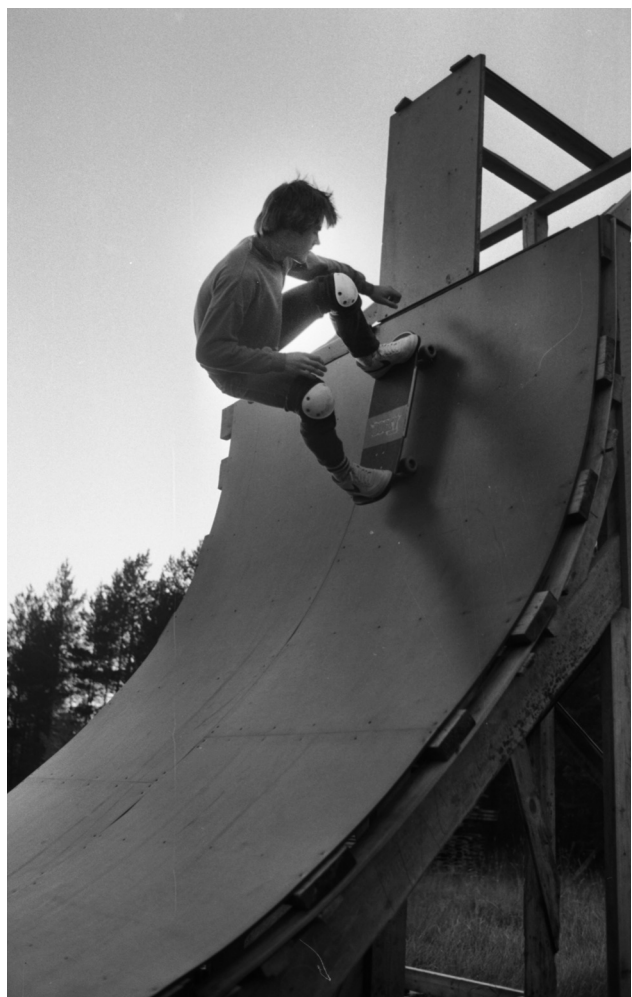

Foto: Jan Erik Øvergård

god venn med Anders Wittusen, som han etter tida på Telneset studerte sammen med både på en kunstlinje på Røros og på kunsthøgskole i Lofoten.

Eriks bidrag til norsk skatehistorie har derimot i liten grad vært kjent og fortjener mer oppmerksomhet. «Jeg har aldri selv snakka spesielt mye om min tidlige skating og rampen på Telneset – for det var aldri greia med det», forteller han idag. «Det var heller det å være i fred, og greia var å drive med det fokusert. Ja, for det var jo også

Erik Snedsbøls skaterampe på Telneset, 1983. Foto: Jan Erik Øvergård

terapien min og handla om å overleve på grunn av de voldsomme tilstandene hjemme, bokstavelig Skate or Die.»

Eriks fortelling om pionerskatinga på vertrampen på Telneset mot en bakgrunn av brutale forhold i heimen i oppveksten er tung, spesiell, og den er inspirerende. Men resten må fortelles et annet sted.

Kilder

- Korrespondanse med Erik Snedsbøl i 2024
- Samtaler med Emil Bakke, Geir Bjarne Listhaug, Simen Røe, Ivan Sandmæl, Anders Wittusen, m fl. våren 2024
- Riksarkivet (RA). Statens forurensningstilsyn (S-4136), serie Da, stykke L1854-L1859 «Kommunalt avløpsvann, slam og avfall, vannforsyning, analyse, akvakultur og produktkontroll, 1977-1989» og stykke L1869, mappe 2 «Dispensasjonssøknader vedrørende rullebrett, 1979-86».
- Konsumentverket. Rullbrädor: risker och skadeförebyggande åtgärder. Stockholm, 1977. Kungliga Biblioteket, Stockholm.
- Nøttestad, Øyvind. 2002. SFT: fra forkynner til forvalter: SFTs historie fram til 1994. Oslo: Statens forurensningstilsyn.

Foto: Jan Erik Øvergård